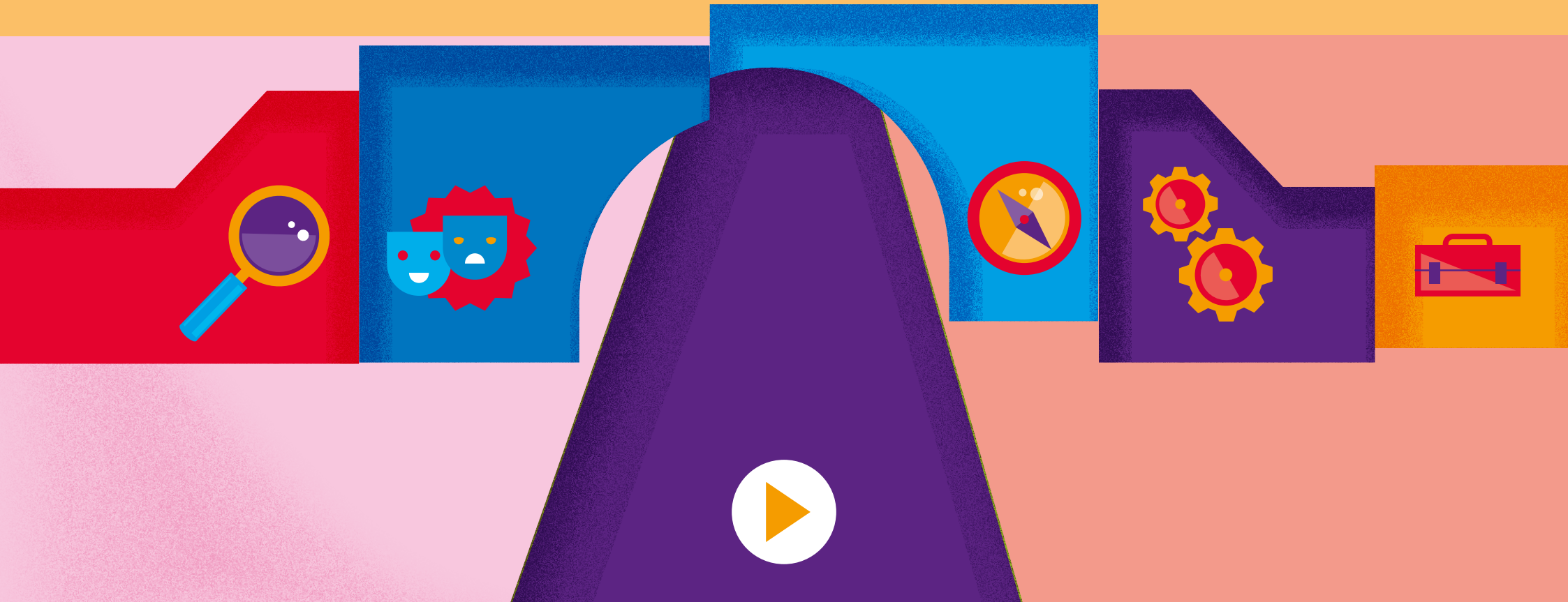

Domeinoverstijgende samenwerking: wat weten we al?

Een theoretisch kader

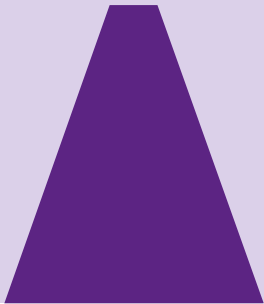

Waarom domeinoverstijgende samenwerking?

Maatschappelijke problemen worden beïnvloedt door diverse factoren: er is niet één probleemeigenaar.

Bronnen: Van Vooren, 2024; Van Dijk et al., 2022; Van den Beld et al., 2019; Kuitenbrouwer et al., 2014; Van de Geyn, 2017; Social Art Lab, 2014.

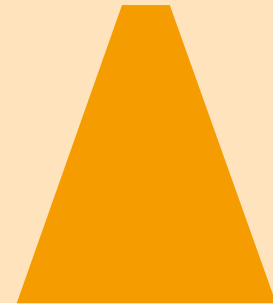
Draagt bij aan innovatie en professionele ontwikkeling in de betrokken domeinen.

Bronnen: Trienekens & Hillaert, 2015; Laansma, 2016; Bleijerveld et al., 2020; Dons, 2019.

Bereik van de doelgroep wordt in aantallen en in kwaliteit van het contact beter.

Bronnen: Van Dijk et al., 2022; Van de Geyn, 2017; Van den Beld et al., 2019; Strubbe, 2013.

Wat is domeinoverstijgende samenwerking?

Er zijn verschillende vormen van domeinoverstijgende samenwerking (Choi & Pak, 2006):

- **Multidisciplinaire samenwerking:** betrokkenen werken vanuit een eigen discipline. Iedereen heeft een duidelijke rol en er zijn per betrokken domein doelen waarin de betrokken sectoren elkaar aanvullen.
- **Interdisciplinaire samenwerking:** de grenzen tussen de domeinen vervagen, de rollen zijn minder duidelijk, er zijn ook gezamenlijke doelen en het gaat meer om integreren dan aanvullen. De uitkomst is groter dan de som van de individuele onderdelen.
- **Transdisciplinaire samenwerking:** grenzen tussen de sectoren worden overstegen, domeinspecifieke rollen worden losgelaten en er is één gemeenschappelijk doel. De uitkomst is niet meer te reduceren tot de onderdelen van waaruit het is vormgegeven.

Welke vorm wenselijk en/of haalbaar is, wordt bepaald en vormgegeven in een gezamenlijk proces (Mensinga, 2019; Bleijerveld et al., 2020).

Definitie

In het actieonderzoek van LKCA, gemeente Assen, gemeente Tilburg en Pluut & Partners is de volgende definitie gehanteerd: 'Bij domeinoverstijgende samenwerking binnen gemeenten bundelen beleidsmedewerkers van verschillende beleidsterreinen hun expertise, netwerken en middelen bij het ondernemen van activiteiten die bijdragen aan een gezamenlijk doel.' Deze definitie sluit het meest aan bij een multidisciplinaire samenwerking. Wel is er sprake van een gemeenschappelijk doel dat kenmerkend is voor interdisciplinaire samenwerking.

Wat gebeurt er bij domeinoverstijgende samenwerking?

Theorie van Boundary crossing

Boundary crossing is het zoeken naar manieren om met grenzen tussen sectoren om te gaan. Het verwijst naar de inspanningen die mensen leveren om continuïteit in actie of interactie tussen praktijken te waarborgen of te herstellen. Het doel van dit soort samenwerkingen is 'leren van en met elkaar.' Hierbij spelen vier leermechanismen een rol:

1. **coördinatie**: gericht op een effectieve afstemming tussen praktijken;
2. **identificatie**: gericht op het verhelderen van verschillen;
3. **reflectie**: gericht op het waarderen van verschillen;
4. **transformatie**: gericht op het creëren van een nieuwe praktijk tussen de grenzen van de andere praktijken.

Leren vindt plaats op drie verschillende niveaus:

1. **intrapersoonlijk niveau**: in de betrokken professionals zelf;
2. **interpersoonlijk niveau**: tussen twee of meerdere betrokkenen;
3. **organisatieniveau**: tussen de betrokken organisaties.

Er zijn twee dingen nodig:

1. **boundary crossers**: mensen die elementen van de ene praktijk naar de andere praktijk brengen en visa versa;
2. **boundary objects**: een voorwerp dat in beide praktijken een functie vervult, met als doel informatiestromen te coördineren (bijvoorbeeld een portfolio, projectplan, logboeken).

Bronnen: Engeström, 2001; Bakker et al., 2016; Wenger, 1998; Akkerman & Bakker, 2011; Akkerman & Bruining, 2016; Gorodetsky & Barak, 2008; Star & Griesemer, 1989; Engeström, 1987.

Profiel van een boundary crosser (of bruggenbouwer)

Kennis

- Kent de wettelijke kaders en financieringsstromen van de domeinen waarmee wordt samengewerkt;
- Weet welke potentiële samenwerkingspartners er zijn in de lokale setting, en wat hun core business is;
- Weet welke eventuele netwerken/overleggen er al zijn in de lokale setting die relevant zijn voor de verbinding cultuur, zorg en welzijn;
- Kent verschillende evaluatiemethoden en manieren van projectmatig werken;
- Heeft kennis over en deelt best practices en relevant onderzoek.

Vaardigheden

- Is sociaal en communicatief;
- Weet een goede balans te vinden tussen iedereen meekrijgen en voortgang realiseren;
- Kan eigen grenzen op een goede manier aangeven;
- Respekteert de grenzen van een ander;
- Voelt aan wat er speelt bij de betrokkenen en weet dit bespreekbaar te maken;
- Is zichtbaar en benaderbaar.

Attitude

- Heeft een onderzoekende en lerende houding;
- Denkt in mogelijkheden;
- Is avontuurlijk en proactief;
- Is empatisch;
- Heeft een flexibele houding;
- Heeft geduld en doorzettingsvermogen;
- Is integer.

Bronnen: Van Dijk et al., 2022; Duindam & Nelemans-Wouters, 2019; Janssen et al., 2017; Kuitenbrouwer et al., 2014; Strubbe, 2013; Van Campen et al., 2017; Bleijerveld et al., 2020; Bitter et al., 2020; Lankester & Jansen, 2020; Mensinga, 2019; Van Ditzhuijzen et al., 2018.

Uitdagingen en oplossingen bij domeinoverstijgende samenwerking

Verschillen tussen domeinen

- Normen, waarden, idealen
- Regels, kennisinfrastructuur, gebouwen, technologie, financiering
- Dagelijkse routines, gedrag, acties
- Voorbeeld van verschillen domeinen cultuur, zorg en welzijn:
- Cultuur: doen, vrijheid en experiment
- Zorg/welzijn: praten, protocollen, bewezen interventies

Bronnen: Schouten, 2020; Schouten, 2021; Coumans, 2020; Bleijerveld et al., 2020; Mensinga, 2019; Van Campen, 2020; Van Dijk & Schlaman, 2019; Van Ditzhuijzen et al., 2018; Van Vooren, 2024.

Kennis van elkaars domeinen, organisatie en werkwijze

- Start met een open gesprek over ambities, dromen, waarden, werkwijze, financiering
- Loop een dag met elkaar mee
- Werk aan een 'klik'

Bronnen: Duindam & Nelemans-Wouters, 2019; Stamet-Geurs et al., 2018; Van Dijk & Schlaman, 2019; Van den Beld et al., 2019; Bleijerveld et al., 2020; Social Art Lab, 2014; Mensinga, 2019; Van Ditzhuijzen et al., 2018.

Draagvlak in de gehele organisatie

- Onbekendheid over de effecten van culturele activiteiten in zorg en welzijn
- Projecten zijn lastig te definiëren (is het cultuur, is het zorg, is het welzijn?)
- Top-down of bottom up?

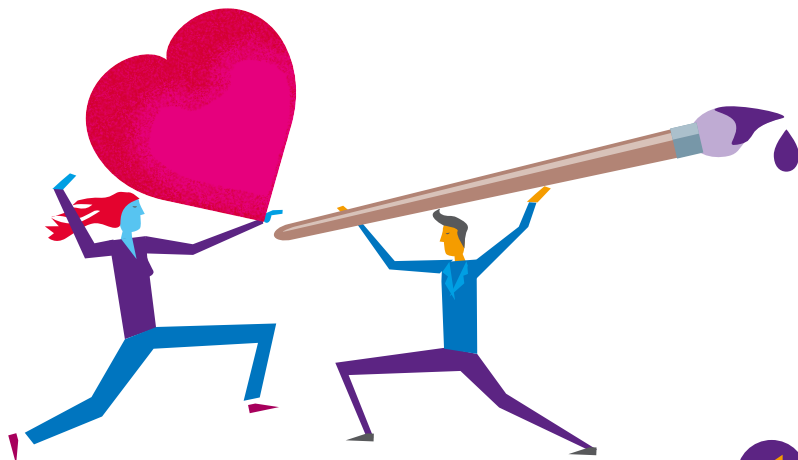
Bronnen: Kwakernaak et al., 2019; Mensinga, 2019; Van Campen, 2020; Poll et al., 2023.

Kennis over wat cultuurbeoefening kan betekenen voor het andere domein (in dit geval zorg en/of welzijn)

- Deel of presenteer de uitkomsten van onderzoek (zie bijvoorbeeld Fancourt & Finn, 2019; Poll et al., 2023).
- Deel verhalen van deelnemers aan de activiteiten (bij voorkeur in filmpjes)
- Organiseer een werkbezoek.
- Doe dit voor alle lagen samen: management en uitvoerend.

Bronnen: Fancourt & Finn, 2019; Poll et al., 2023.

Randvoorwaarden - organisatie

- Gebrek aan (structurele) financiering
- Gebrek aan personele bezetting
- Verkeerde verwachtingen van de partner als het gaat om inzet middelen, personeel, besluitvormingsprocedures, maar ook om doelen en doelgroep
- Inzet en opgedane kennis en ervaring blijft te veel bij één enkele persoon

Duidelijke afspraken maken en vastleggen

- Inventariseer relevante financieringsstromen (incidentele en structurele)
- Maak een projectplan dat ingaat op doel, doelgroep, taken en taakverdeling, financiën, kennis en netwerken die partners beschikbaar stellen, besluitvormingsprocedures, planning en looptijd, evaluatie en kennisdeling (achteraf en gedurende het proces).
- Gebruik dit plan eventueel voor het aanvragen van extra financiële middelen
- Benoem een trekker van het geheel

Bronnen: Ansell & Gash, 2008; Laken & Sabee, 2016.

Bronnen: Van Dijk & Schlaman, 2019; Van den Beld et al., 2019; Duindam & Nelemans-Wouters, 2019; Bitter et al., 2020; Ansell & Gash, 2008; Van de Geyn, 2017; De Wit, 2020; Van Vooren, 2024.

Randvoorwaarden - proces

- Er zijn soms ongelijkwaardige rollen tussen partners
- Waan van de dag en reguliere processen hebben prioriteit boven innovatieve veranderprocessen
- Gemaakte afspraken worden niet nagekomen

Bronnen: Van Dijk et al., 2022; Van Dijk & Schlaman, 2019.

Betrekken en uitwisselen

- Betrek iedereen die een rol speelt, van uitvoering tot management, bij planvorming, uitvoering en evaluatie
- Evalueer regelmatig (over uitvoering, elkaars rol, de onderlinge samenwerking, geconstateerde spanningen/weerstand, resultaten)
- Faciliteer kennisuitwisseling tussen de betrokken professionals en combineer dat met informeel contact (borrel, uitje)
- Vier successen
- Benoem bruggenbouwers

Bronnen: Duindam & Nelemans-Wouters, 2019; Stamet-Geurs et al., 2018; Strubbe, 2013; Van den Beld et al., 2019; Van Dijk & Schlaman, 2019; Van Elswijk & Van Houten, 2020; Lankester & Jansen, 2020; Ansell & Gash, 2008; De Wit, 2020; Dons et al., 2017.

Literatuurlijst

- Akkerman, S., & Bruining, T. (2016). Multilevel boundary crossing in a professional development school partnership. *Journal of the Learning Sciences, 25*(2), 240-284. <https://doi.org/10.1080/10508406.2016.1147448>
- Akkerman, S. F., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. *Review of Educational Research, 81*, 132-169. <https://doi.org/10.3102/0034654311404435>
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory, 18*(4), 543-571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
- Bakker, A., Zitter, I., Beusaert, S., & De Bruijn, E. (2016). *Tussen opleiding en beroepspraktijk. Het potentieel van boundary crossing*. Uitgeverij Van Gorcum.
- Bitter, L., Veen, V., & Paalman, C. (2020). Een complexe doelgroep en integraal samenwerken. Hoe doe je dat? Een cruciale mix van randvoorwaarden en competenties. *PROCES, 99*(3), 184-193.
- Bleijerveld, B., Van den Bosch, N., Claassen, W., Cornelissen, R., Figdor, R., Flapper, I., Heijne, D., Jager, M., Jobse, M., Kersbergen, S., Lankester, W., Van Lieshout, M., Mensinga, X., Minke, F., Wicher, C., & Wicherink, B. (2020). *De veranderkracht van sociaal-artistiek samenwerken. Onderweg naar een gedeelde visie en werkwijze*. Cultuur Oost.
- Choi, B. C. K., & Pak, A. W. P. (2006). Multidisciplinarity, interdisciplinarity and transdisciplinarity in health research, services, education and policy: 1. Definitions, objectives, and evidence of effectiveness. *Clinical and Investigative Medicine, 29*(6), 351-364.
- Coumans, A. (2020). Ontwerpen in het hier en nu. De artistieke attitude in de zorg voor mensen met dementie. *Forum+, 27*(2), 3-13.
- De Wit, K. (2020). *Legacy: participatory music practices with elderly people as a resource for the well-being of healthcare professionals*. Proefschrift University of Music and Performing Arts Vienna.
- Dons, K. (2019). *Musician, friend and muse: an ethnographic exploration of emerging practices of musicians devising co-creative musicking with elderly people*. Proefschrift University of London, Guildhall School of Music & Drama.
- Dons, K., Pykönen, K., & Hendriks, L. (2017). *Meaningful music in health care*. Hanzehogeschool Groningen.
- Duindam, J., & Nelemans-Wouters, E. (2019). *Op weg naar een succesvolle samenwerking*. Kunstloc Brabant.
- Engeström, Y. (1987). *Learning by expanding. An activity-theoretical approach to developmental research*. Orienta-Konsultit.
- Engeström, Y. (2001). Expansive learning at work. Toward an activity theoretical reconceptualization. *Journal of Education and Work, 14*, 133-156. <https://doi.org/10.1080/13639080020028747>
- Fancourt, D., & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. World Health Organization. Regional Office for Europe.

Goossens, L., Bassant, H., & Mes. (2024). Hoe doen we het samen (goed)? Actieonderzoek naar domeinoverstijgend samenwerken cultuur, zorg en welzijn Gemeente Tilburg. LKCA.

Gorodetsky, M., & Barak, J. (2008). The educational-cultural edge: A participative learning environment for co-emergence of personal and institutional growth. Teaching and Teacher Education, 24, 1907–1918. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.01.006>

Janssen, M., Wildevuur, S., Van Zuthem, H., & Thomese, F. (2017). Zorg voor ontwerp in de zorg. Ervaringen met cross-over onderzoek naar thuis wonen met dementie. Waag Society.

Kuitenbrouwer, K., Goudswaard, T., Schaminée, A., Dorst, K., & Vermaak, H. (2014). Social design for wicked problems. Het Nieuwe Instituut.

Kwakernaak, M., De Meere, F., & Van Kapel, M. (2019). Doet kunst goed? De betekenis van Kunst op Recept in Nieuwegein. Verwey-Jonker Instituut.

Laansma, K. (2016). Who cares? Magazine over kunst en zorg. Brabants Kenniscentrum Kunst en Cultuur.

Laken, E., & Sabee, V. (2016). Publiek-private samenwerking en hybride financiering. Organisatorische randvoorwaarden voor decentrale overheden. Laken organisatie advies.

Lankester, W., & Jansen, E. (2020). Hallo Heseveld! Onderzoek naar het kunstproject als sociaal-artistische praktijk. HAN University of Applied Sciences.

Mensinga, X. (2019). Towards successful cultural interventions (socio-artistic practices): Enhancing the collaboration between the artistic domain and the public health domain. Masterscriptie Universiteit Utrecht, Opleiding Social Policy and Public Health.

Poll, J., Notten, N., De Kleijn, M., Faber, P., Herschoe, L., & Kommers, M.-J. (2023). Kunst als (ver)wondermiddel. Over de inzet van actieve cultuurparticipatie voor Positieve Gezondheid in de eerstelijnszorg. LKCA.

Poll, J., Ton, M., & Valkenburg, A. (2024). Hoe doe je het samen (goed)? Actieonderzoek naar domeinoverstijgend samenwerken cultuur, zorg en welzijn Gemeente Assen. LKCA

Schouten, S. (2020). Mag ik je zien? HKU.

Schouten, S. (2021, 27 januari). Wat kunnen zorgmedewerkers en kunstenaars van elkaar leren? Cultureel Kapitaal. <https://www.lkca.nl/opinie/wat-kunnen-zorgmedewerkers-en-kunstenaars-van-elkaar-leren/>

Social Art Lab. (2014). De maatschappelijke waarde van sociaal artistieke projecten. Position paper. Movisie.

Stamet-Geurs, R., Smit, I., & Van Dijk, A. (2018). Ga samen voor oud! Twaalf inspirerende projecten met ouderen: professionals uit kunst en zorg over het succes van samenwerking. LKCA.

Star, S. L., & Griesemer, J. R. (1989). Institutional ecology, 'translations' and boundary objects: Amateurs and professionals in Berkeley's Museum of Vertebrate Zoology, 1907-39. Social Studies of Science, 19, 387-420.

Strubbe, R. (2013). Kompas voor De Reis: Kunst en cultuur als vliegwiel voor verandering. Methodiek culturele interventie De Reis.

Trienekens, S., & Hillaert, W. (Eds.). (2015). Kunst in Transitie. Manifest voor participatieve praktijken. Demos/CAL-XL.

Van Campen, C. (2020). *Gelukkig ouder worden in een veranderende samenleving. Een pleidooi voor zingeving en creativiteit.* Sociaal en Cultureel Planbureau.

Van Campen, C., Rosenboom, W., Van Grinsven, S., & Smits, C. (Eds.). (2017). *Kunst en Positieve Gezondheid. Een overzichtsstudie van culturele interventies met mensen die langdurig zorg en ondersteuning ontvangen.* Christelijke Hogeschool Windesheim.

Van de Geyn, M. (2017). *Verkenning Kunst & Ouderen: Hoe cultuurparticipatie van betekenis kan zijn in het sociale domein.* Muzehof Centrum voor de Kunsten.

Van den Beld, A., Van Dijk, A., Docter, I., & Minke, F. (2019). *Kom erbij! Met kunst en cultuur: Samenwerken om eenzaamheid te bestrijden. Handreiking voor professionals en vrijwilligers in de cultuursector en het sociaal domein.* LKCA/Coalitie Erbij/Cultuurconnectie.

Van Dijk, A., Groeneboer, J., & Poll, J. (2022). *Krachten bundelen in cultuur, zorg en welzijn. Dilemma's en oplossingen bij samenwerken over sectorgrenzen heen.* LKCA.

Van Dijk, A., & Schlaman, M. (2019). *Kunst op Recept. De handreiking.* LKCA/DE KOM.

Van Ditzhuijzen, J., Van Grinsven, S., & De Groot, N. (2018). *Wat werkt bij culturele interventies voor ouderen. Hoe kunst kan bijdragen aan positieve gezondheid.* Movisie.

Van Elswijk, E., & Van Houten, M. (2020). *De drempel over. Veertien inspirerende voorbeelden van ondersteuning bij participatie van dak- en thuislozen en mensen met psychische kwetsbaarheid.* Movisie.

Van Vooren, N. (2024). *The process of cross-sector collaboration for the health of local and regional populations. What works, why and in which context?* Proefschrift Universiteit Tilburg. Ipskamp Printing.

Wenger, J. E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity.* Cambridge University Press.

Colofon

**Domeinoverstijgende samenwerking:
wat weten we al?**

Een theoretisch kader

Auteurs

Luud Goossens en Josefiene Poll

Ontwerp

Taluut

Met medewerking van

Hidde Bassant (Gemeente Tilburg), Ulco Mes (Gemeente Tilburg), Bettine Pluut (Pluut & Partners), Mark Smelik (Pluut & Partners), Maarten Ton (Gemeente Assen), Afien Valkenburg (Gemeente Assen)

LKCA wil ervoor zorgen dat iedereen goede cultuureducatie krijgt (op school én in de vrije tijd) en dat iedereen kan meedoen aan culturele activiteiten.

LKCA probeert publicaties zo toegankelijk mogelijk aan te bieden. Neem contact met ons op bij ontoegankelijke informatie via info@lkca.nl.

www.lkca.nl

©LKCA Utrecht, oktober 2024

Mede mogelijk is gemaakt door het Fonds voor Cultuurparticipatie

